

Onun Gözleriyle Bakmak

Lucy D. Freund, Ph.D.

Tipik bir psikanalitik psikoterapide, danışanlarımızı onların sözel anlatımları aracılığıyla, örneğin hayat hikayeleri ve onlara eşlik eden tüm duygulanımları ve çatışmalarının yanı sıra gelişen aktarım ayırtılandırılmaları ile tanırız ve görürüz. Burada anlatılacak olan tedavi; üzüntüsünün biraz farkında olan fakat diğer tüm duygulanım durumlarından kopuk, ketlenmiş, 57 yaşında bir erkek hakkındadır. Bekar olan bu adam, birkaç kayıp yaşadıkdan sonra tedaviye başlamıştı. Yaşamını anne-babasını memnun etmek üzere tasarlayıp yaşamış olduğundan “kendini kendisinden ve başkalarından kopuk hissettiğini ve kim olduğunu hiçbir zaman bilmediğini” söylemişti. Şimdilerde sağlık durumu istikrarlı olan Bay A, bir çocukluk hastalığından kaynaklanan birçok ameliyat geçirmişti.

Birkaç hafta buluştuktan sonra, Bay A son birkaç yıldır almakta olduğu resim derslerinde canavar çizmekte zorlandığından bahsetti. Benim ilgime karşılık, bir sonraki seansa hala üstünde çalışmakta olduğu canavar hariç, bitirmiş olduğu tüm resimleri getirdi. Kutuyu divanımın üstüne koydu ve resimleri teker teker sırt yastıklarına dayadı. Ayakta resimlerine bakarken, ilişkimiz geleneksel ve oldukça “tatsız” konuşma terapisinde yoksun olan samimi bir yakınlık ve enerjiyi yakaladı. Resimleri ilk bakışta kırmızı, pembe, mor ve sarı gibi canlı renkleri yüzünden neşeli ve mutlu gözükse de, daha derinlemesine bir inceleme çocuksu yıldızlar ve kalplerle içiçe girmiş korkunç dehşet sahnelerini, patlamaları, yalıtılmış beden parçalarını, çarpıtılmış yüzleri ortaya çıkardı. Resimlerine bakarak, onun hiddetini, korkularını, dehşetini ve korkutucu belirsizlik hissini hissedebiliyordum. Kendini kendisinden ve benden kopuk hissettiği için bu duygulanımların hiçbirini aktarım ilişkisinde dışavuramamıştı. Nitekim bu tip duygular yadsınmış ve küçümsenmişti. Ancak, bu resimlere birlikte odaklanmamız ve serbest çağrışım sonucunda zengin bir anlam örtüsü oluştu. Daha kuvvetli temaların bazılarını anılarda, düşlemlerde ve duygusal patlamalarda ortaya çıktıkları halleriyle örneklendirmeye çalışacağım.

İmgelerin miktarının karşısında şaşkınlığa uğramış bir biçimde, en erken resimlerden başladım ve hemen fark ettiğim simgelerden biri olan ilk çalışmalarında beliren bir sürü göz hakkında yorumda bulundum. Erken yaşlardan itibaren anne-babasını “gözlemiş” olduğunu söyledi. Beş altı yaşlarında, ön kapının yakınlarındaki aşağı katın penceresinden dışarıya bakarak anne-babasının gece eve dönmesini

beklediğini hatırladı. Onuncu arabada geleceklerine inanarak arabaları sayar ve bu arzusu gerçekleşmediğinde baştan saymaya başladılar. Saymasının anne-babasını bir çarpışmadan koruduğuna ve onları eve getirdiğine inanırdı. Arabanın yola yaklaştığını görünce hızla yukarıya koşar uyuma taklidi yapardı. Bu temayla bağlantılı olarak, erken yaşlardan itibaren annesinin onun sorumluluğu altında olduğu söylendiği için tüm hayatı boyunca annesini “gözlemişti”. Annesi birkaç kez psikiyatrik nedenlerle hastaneye yatırılmıştı ve Bay A’nın sakinleştirilmesi beklenen, takatini kesen bir kaygıdan muzdaripti. Bay A sesinde hüznün ve çaresizlikle, “Onu iyileştiremedim” diye ağladı. “Gözler” başka anıları canlandırdı. “Sue’ya aşık oldum-onun muhteşem siyah gözleri vardı. Onların içinde yüzebilirdim, şiir yazdım ve benim iyiliğimin herşeyi yola koyacağını düşündüm”.

Resimlerdeki yalıtılmış beden parçalarına odaklanınca yara teması tekrar ortaya çıktı ve Bay A ameliyatlarını birer birer saydı. Aslında, resimlerinin hiçbirinde sağlam ve bütünleşmiş bir beden yoktu. Hem resimlere hem bana tepkisini gösterirken “her zaman herşeyin üstesinden gelebileceğimi düşündüm” diye ağladı. “Burada” diye işaret etti, “sırtımdaki ağrıyı çiziyorum, bu eller beni sıkıyor, volkan hayat ve enerji fakat buradaki beden (küçük bir gövde) sayfada yüzüyor, kaçıyor. Hastalanmadan evvel bile benimle ilgili, benim bedenimle ilgili bir terslik olduğunu hissetmiştim. Kaybolmuştum ve benim ailemde kaybolamazdınız”.

Bir sonraki seansta Bay A, “Size herşeyin üstesinden gelebileceğimi söylemiştim, ama sonra, ilk kez hastalığımın bana nelere mal olduğunu hissettim” dedi. Bay A konuştuğu, kendi kendine yeten, kopuk bir yüzeysel personanın silindiğini fark ettim.

Şekil şekil kalpler terapiye başlayışımızdan sonra yapılmış olan birkaç resmin temasını oluşturmuştu. İkiye yarılmış kalpler, göz yaşları akan kalpler, kırmızı kanlı kalpler. Yaz tatilinden kısa bir süre sonra, Bay A çeşitli renklerden oluşmuş parmakları olan bir elin aşağıda tuttuğu bir mengene tarafından sıkılan büyük bir kalbi çizdi. Büyük kalbin arkasında Bay A’nın “mengene bekleyen bir üretim hattı, hepsi depersonalize edilmiş” diye tanımladığı küçük kalpler vardı. Resmi yaparken boğazında bir ağrı hissettiğinden bahsetti ve bunun öfke olabileceğini düşündü- mengenenin üstünde patlayan iki tane güneş çizmişti. Benim “kırık kalpler” yorumuma karşılık uzun zaman önce bitmiş bir aşk ilişkisinden bahsetti. Kız arkadaşı, Bay A’nın hastalığının ciddiyetini öğrendikten sonra başka bir adamla evlenmeyi

seçmişti. Başka iki kadınla daha kalbinin kırılmış olduğundan bahsetti ama en çarpıcısı takip edecek hiçbir yolunun ya da kaderinin olmamasıydı.

Renkli parmakları işaret ettim. İlk başta hiçbir yanıt vermedi, ama sonra ona en son seansta kırmızı oje sürdüğümü fark edip etmediğini sordum. Fark etmiş olduğunu söyledi. “Bence acı çeken de infaz eden de benim, ama galiba sizin eliniz de mengenenin üstünde”. Resmi ve duygularını gittikçe artan gözyaşları içinde anlatmaya devam etti. “Bir sürü düşen kalpler var, şaşkınlık gözler, içi doldurulmamış dudaklar-bir patlama var, büyük bir şaşkınlık. Bütün bunlar hakkında ne düşüneceğimi bilmiyorum. Siz yokken, dikkat etmek zorunda kalmıyordum”.

“Ama yaptığına bak”. Neredeyse bağırmışım. “Öfkeni güçlü bir eser yaratmak için kullandın”. Bu noktada muhteşem bir yorum yaptığımı söylemek istiyorum. Onun benim gidişime olan öfkesini, diğer hastalarımla birlikte üretim hattında olduğu, mengene ve eninde sonunda kalbinin kırılacağı noktaya doğru ilerlediği farkındalığıyla ilişkilendirdim. Fakat ona böyle bir yorumda bulunmadım. Seans oldukça yoğundu. İlk defa onun resimlerinde yer aldığım farkındaydım. Ayrıca tatilimin Bay A’ya ne kadar acı vermiş olduğunu sindirmem zaman aldı. Bay A’nın şimdiye kadar bundan evvelki “shrinklerinin”¹ tatillerine karşı hiç böyle bir tepki vermemiş olduğunu söylemesiyle bu farkındalık bir sonraki seansta tekrarlandı. Daha evvel iki analistle daha çalışmıştı.

Bir ay sonra, Bay A en yeni resmini getirdi. “Bu bir kırmızı su çeşmesi, fışkıran, enerjik, büyük ama sınırlandırılmış. Bulutlar ve gökyüzü var”. “Kırmızı su” diye sordum. “Enerji ve öfke, tezatlar-güneşin parlamasına rağmen gri ve beyaz bulutlar var. Çeşme sakin ve rahatlatıcı, ama kara bir deliğe doğru akıyor, ölü bir kalbe”. Resmin sol tarafında “meşguliyet ve anlamsız çalışmayı” içeren ve “şaşkınlığı” işaret eden birçok küçük imge, sağ tarafta ise bazıları kırık, bazıları sadece tamamlanmamış olan kalpler vardı. Bay A duyguların olduğu fakat şaşkınlığın olmadığı bir dünyada yaşamak istediğini, ama kara kalbe düşmekten kendini alıkoyamadığını söyledi. “Bu resimde hiçbir çözüm yok. Ya anlamsız bir kaos (sol tarafta) ya da acı veren deneyimler (sağ tarafta) var. Bu resmi yaparken çok ilgilidim. Daha varamadığım yerler var- basit olan bir yer, enerjik olan bir yer, enerji çok uzaklarda. Daha ona ulaşamıyorum”.

¹ Shrink halk dilinde analist için kullanıldığı gibi diğer bir anlamı da büzmek. Head shrinker yani kafa bützenin kısaltılmışı (çn)

Şöyle dedim: “Ben bunun senin bölünmüş kendiliğın olduğunu düşünüyorum. Eğer bir işte çalışırsan kaosa düşme riskine giriyorsun ve eğer gerçekten sevmek için kendine izin verirsen kara kalbe düşme riskini alıyorsun. Ama acaba daha derin bir anlam mı var? Bizim beraberce sizin enerji merkezınızı bulmamızı istediğınızı düşünüyorum. Umut, umutlanmak çok korkutucu olduğu için bulutlar arkasına saklamış olduğunuz güneşte mi mevcut?”

Bu tedavi benim için birçok düşünce, duygu ve sorulara yol açtı. Bay A'nın resimlerinden bu kadar keyif almam beni şaşırttı ve onun bir sonraki resmini hevesle bekledim. Resimleri korkularını, arzularını, anılarını ve acısını yansıtan düşler gibiydi. Ayrıca Bay A'nın net bir şekilde ifade ettiği, güzel ve çoğu zaman tutkulu olan çağrışımlarını duymak hoşuma gitti ve bunu derinden takdir ettim. Seanslarımızda Bay A muhtemelen hayatında ilk kez seyrediliyordu, fakat gördüğüm ve tanık olduğum sadece onun dehşeti ve çaresizliği değil aynı zamanda onun bu dehşeti anlatma ve güçlü imgelere dönüştürebilme yetisiydi. Bay A ne zaman ki resimleri bana getirmeye başladı, işte o zaman gerçekten canlandı.